

process, audio standard of the era, and a complex of pedagogical principles in all their diversity. The author has analyzed the conductor's artistic and aesthetic outlook and musical performance in the perspective of the formation of national model of musical education. The influence of Czech music and tradition of performing culture are viewed as important sources of the development of school of conducting in the cultural space of our country's western region. The author emphasizes cultural universalism of M.F. Kolessa's artistic personality as a distinguished composer and conductor; extremely deep and subtle interpreter; wonderful teacher; and a scholar in the field of conducting and musical pedagogy.

In the article the basic principles of M.F. Kolessa's pedagogy of conducting are revealed. They were formed as a result of artist's perennial activity as a professor and founder of the Department of opera and symphony and choral conducting of Lviv National M.V. Lysenko Music Academy. The article deals with the musicological analysis of the conductor's performing style, which is characterized by a high artistic culture, refined sense of style, accuracy in the reproduction of the authentic texts, deep comprehension of general concept of the performance and its individual elements, the perfection of the instrumental and vocal-choral techniques. It is concluded that M.F. Kolessa's high performing and teaching skills contribute to the creation of the atmosphere of the extremely fruitful collaboration both in the conducting classroom and in the work of the artistic collectives. It enriches young artists not only with new knowledge in the field of instrumental, vocal and choral conducting art, but also inspires them intellectually and spiritually.

Key words: conducting school, artistic outlook, musical style, musical interpretation, professional artistic competence.

УДК 78.087.68:378.4 (092)

Тетяна Мартинюк
Tetiana Martyniuk

НАВЧАЛЬНИЙ ХОР ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ У
ДЗЕРКАЛІ НАУКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ АКАДЕМІКА
АНАТОЛІЯ АВДІЄВСЬКОГО

ACADEMIC CHOIR OF THE PEDAGOGICAL UNIVERSITY REFLECTED
IN THE SCIENTIFIC CONCEPT OF THE ACADEMICIAN
ANATOLI AVDIIEVSKYI

Стаття присвячена висвітленню цілісної моделі функціонування хорових колективів в Інституті мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, розробленої і впровадженої у навчальний процес академіком Анатолієм Авдієвським. Розглянуто особливості музично-виконавської стилістики колективів, освітню місію хорових осередків у контексті формування художнього світогляду і визначальних професійних компетентностей студентів.

Ключові слова: навчальний хор, національна музична культура й освіта, музична стилістика, виконавська культура, мистецькі компетенції.

Духовне життя українського суспільства наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. позначене винятковою змістовною наповненістю усіх його сфер, що відбиває складні процеси державотворення в країні. Яскравим феноменом національної музичної культури постають сучасні диригентсько-хорові школи. Хорове мистецтво, яке належить до найвищих досягнень українського народу в царині духовності, впродовж багатьох століть і в наші дні сприяє

утвердженню високих морально-етичних принципів, любові до ближнього, ідеалів добра і злагоди в суспільстві.

Визначною постаттю національної музичної культури є Анатолій Авдієвський – хорový диригент, композитор, педагог, академік, Герой України. Талант і подвижницька півстолітня праця Анатолія Авдієвського як художнього керівника і головного диригента Національного заслуженого академічного українського народного хору імені Григорія Верьовки надихнули цей колектив на створення низки програм, які вразили наших співвітчизників, а також увесь світ філософською глибиною осягнення буття і духовного світу українського народу, довшеною красою співу та неповторним національним колоритом.

Концептуальне значення для розвитку музичної освіти мала надзвичайно плідна науково-педагогічна діяльність Анатолія Авдієвського як проректора – директора Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. З 1980 року і до кінця життя він очолював в університеті кафедру теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування. Багатолітня подвижницька праця А.Т. Авдієвського на теренах музичної педагогіки обумовила динамічний розвиток керованих ним колективів та досягненню ними наприкінці ХХ – початку ХХІ століть найвищих здобутків у сфері художньої культури, мистецької освіти і науки.

Музично-виконавська та педагогічна школа академіка Анатолія Авдієвського як визначне явище української культури другої половини ХХ – початку ХХІ ст. отримала висвітлення в низці наукових і літературних праць. Винятковою ґрунтовністю викладу вирізняється праця А.Т. Авдієвського і С.С. Горбенка «Освітня діяльність мистецької кафедри: від витоків до сучасності; історико-інформаційний довідник» [1]. Художня хорова естетика Анатолія Авдієвського всебічно розкрита в праці В.П. Корнійчука «Маестро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки: художньо-документальна повість» [4]. Ця книга вирізняється залученням широкого кола джерельного матеріалу.

Художній світогляд і мистецькі новації визначного диригента розкриваються в наукових працях українських учених, таких як Ольга Бенч, Михайло Бурбан, Сергій Горбенко, Микола Гордійчук, Марія Загайкевич, Наталія Зінченко, Любов Кияновська, Анатолій Лашенко, Володимир Рожок, Галина Степанченко, Алла Терещенко та ін. Актуальним для сучасного освітнього простору є всебічне висвітлення методологічних підходів до формування музичної культури студентів як змістовної константи диригентської педагогіки Анатолія Авдієвського. Її концептуальна ідея сконцентрована навколо проблем виконавської інтерпретації хорової музики, яка є інтегрованою якістю в структурі професійних компетентностей студентів. Науковий пошук в окресленому напрямку, на нашу думку, дозволить визначити подальші вектори розвитку диригентсько-хорової освіти в країні.

Метою статті є висвітлення цілісної моделі функціонування хорових колективів педагогічного університету у дзеркалі наукової концепції академіка Анатолія Авдієвського.

Відповідно до мети визначені такі завдання:

- розкрити методологічні засади проведеної реорганізації хорових колективів;
- окреслити змістовну наповненість роботи хорових капел;
- розглянути особливості музично-виконавської стилістики хорів;
- виявити освітню місію хорових осередків у контексті формування художнього світогляду і визначальних професійних компетентностей студентів.

Надзвичайно виразно новаторські творчі пошуки Анатолія Авдієвського простежуються в галузі музично-виконавської діяльності. Він розробив і впровадив у навчальний процес цілісну модель функціонування хорових колективів в Інституті мистецтв НПУ імені М.П. Драгоманова. В попередні періоди хорові колективи створювалися за курсовим принципом, що віддзеркалювало реалії того часу. А.Т. Авдієвський провів реорганізацію хорових колективів на інших методологічних засадах. Було створено чотири навчальних хорових колективи. Згодом почали функціонувати ще два хорові колективи зі спеціальності «Музика і регент церковного хору»

та хор іноземних студентів. Було створено чотири навчальних хорових колективи: мішаний, який з 1987 року очолив А. П. Ковалик і два жіночі хори: керівники А.В. Козир (Л. А. Байда), М. П. Николаєнко та ансамбль народної пісні «Червона калина» (керівник – Т. С. Левшенко). Згодом було створено хор студентів, які опановують спеціальність «Музика і регент церковного хору» (керівник Д.А. Болгарський) та хор іноземних студентів (керівник – І.Г. Коваленко). Плідну роботу з навчальними курсовими хоровими колективами заочного відділення в різні періоди здійснювали викладачі кафедри Н.Л. Горбатенко, І.О. Зеленецька, В.О. Касьянова, Г.З. Ластовченко, О.О. Мінківська, Г.М. Савчук, І.О. Топчієва, І.М. Хомич, Л.В. Чинчева.

Мішана хорова капела була створена у 1959 році. У різні роки колектив очолювали видатні майстри хорового співу – народний артист України, професор Олександр Петровський; Герой України, народний артист України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка, академік Анатолій Авдієвський; народний артист України лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Віктор Іконник; заслужений діяч мистецтв України, професор Дмитро Радик.

Упродовж двадцяти років (1987-2011 рр.) художнє керівництво мішаною хоровою капелою здійснював Павло Ковалик – кандидат мистецтвознавства, доцент, заслужений діяч мистецтв України. Велике природнє обґрунтування та ґрунтовна музична освіта, яку він отримав у Київській консерваторії імені П. Чайковського (клас професора О.С. Тимошенка), визначили мистецькі обрії цього яскравого хорового диригента.

Висвітлюючи історію кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування, академік А.Т. Авдієвський та професор С.С. Горбенко здійснюють глибокий музикознавчий аналіз виконавського стилю мішаної хорової капели та окреслюють непересічну постать її багатолітнього керівника Павла Ковалика. Вони відзначають високу виконавську культуру колективу, досконалу інтерпретацію музичних творів, своєрідну манеру співів з масштабною та драматургічною насиченістю, глибоку концептуальність низки підготовлених концертних програм [1, с. 30].

Становлення неповторного виконавського стилю мішаної хорової капели відбувалося упродовж багатьох десятиліть і мало своїм підґрунтям інтерпретацію широкого масиву хорової музики різних стилів і жанрів.

Близькими світовідчуття диригента є духовна хорова музика, передусім концерти Максима Березовського, Дмитра Бортнянського, Артемія Веделя, виконавська інтерпретація яких позначена надзвичайною глибиною осягнення художньої концепції.

Виконавська стилістика мішаної хорової капели складалася в процесі звукового втілення світських та духовних композицій таких визначних персоналій української композиторської школи ХІХ-ХХ століття, як Микола Лисенко, Олександр Кошиць, Микола Леонтович. Окрасою концертних програм мішаної хорової капели стали твори сучасних українських композиторів Лесі Дичко, Володимира Зубицького, Віктора Степура, звукове втілення яких збагатило виконавську палітру колективу, позитивно позначилося на становленні художнього світогляду студентської молоді.

Важливими віхами в діяльності мішаної хорової капели, керованої А.П. Коваликом завжди ставало виконавське втілення масштабних хорових композицій західноєвропейської класики, передусім таких творів, як «Магніфікат» А. Вівальді, «Меса С-dur» В. Моцарта, «Deutscher Requiem» Й. Брамса, «Requiem» А. Брукнера, «Stabat Mater» Ф.Шуберта, «Меса E-dur» Й. Райнбергера.

У сучасному культурно-мистецькому просторі вирізняється надзвичайно плідна творча діяльність жіночого хорового колективу «Павана» НПУ імені М.П. Драгоманова під орудою заслуженого діяча мистецтв України, професора Людмили Байди. Вона очолює цей колектив з 1985 року, після завершення навчання в Київській консерваторії імені П.І. Чайковського (клас доцента Г. Й. Ткаченко).

Велике природнє обдарування, а також ґрунтовна музична освіта диригента сприяли стрімкому зростанню виконавської культури колективу. Це яскраво засвідчив виступ жіночого

хору на III Всеукраїнському хоровому конкурсі імені М.Д. Леонтовича, де його було нагороджено Гран-Прі за довершену інтерпретацію хорової музики. З неперевершеною майстерністю колектив виконав театралізовану хорову містерію «Павана» Віктора Степурка. Блискуче звукове втілення новаторського твору одного із найвизначніших представників національної композиторської школи кінця ХХ – початку ХХІ ст. вразило сучасників глибиною розкриття художньої концепції. Хоровий колектив з цього часу отримав романтичну назву «Павана» (пісня любові, танець любові).

Своє високе мистецтво колектив презентував на I Всеукраїнському фестивалі-конкурсі вокально-хорового мистецтва, присвяченому 175-річчю заснування Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. На цьому представницькому культурному форумі, який відбувся в 2017 р. у Колонному залі імені Миколи Лисенка Національної філармонії України, жіночий хор «Павана» став володарем Гран-Прі.

Жіночий хор «Павана» вирізняється своїм неповторним стилем. Довершена інтерпретація хорової музики широкого жанрового діапазону збагачується елементами театралізованої дії та хореографічної лексики. Новаторські пошуки професора Л. Байди виявилися найбільш плідними в процесі звукового втілення хорових творів сучасних композиторів, зокрема таких як Є. Станкович, Л. Дичко, М. Скорик, В. Зубицький, В. Степурко, Ю. Аджнев, І. Алексійчук, М. Шух.

Художня естетика жіночого хору «Павана» під орудою професора Л. Байди віддзеркалює новітні тенденції в розвитку національної композиторської і диригентсько-хорової школи та розширює жанрово-стилістичні обрії хорового виконавства. Натхненна творча праця цього самобутнього художнього колективу та його диригента вражає не тільки витонченістю інтерпретацій, а й великим обсягом здійснених культурно-мистецьких проєктів.

Важливими віхами в історії колективу були блискучі виступи і високі відзнаки на таких художніх форумах, як:

- Сьомий-одинадцятий хорові фестивалі «Золотоверхий Київ» (2000, 2002, 2004, 2005, 2006 рр.)
- Міжнародний фестиваль «ХІІ Київ-музик-фест» (2001 р.);
- Міжнародний фестиваль «Прем'єри року» (2007, 2009, 2010, 2012 рр.);
- Міжнародний фестиваль «Глас Печерський» (2003 р.);
- Симпозіум «Українська ікона» (2004 р.).

У 1988 році завідувач кафедри, професор А.Т. Авдієвський ініціював створення нового навчального колективу – фольклорного ансамблю «Червона калина». Основна місія цього мистецько-освітнього осередку полягала у відродженні національних співацьких традицій. Його художнім керівником стала кандидат педагогічних наук, доцент Тетяна Левшенко. Висока виконавська майстерність цього колективу, його творчі здобутки в царині пісенно-хорової спадщини у 1994 році були відзначені званням лауреата Міжнародного конкурсу фольклорних колективів імені П. Демуцького, а в 1995 році він отримав Гран-Прі студентського конкурсу «Київський гаудеамус». Художнє керівництво ансамблем у різні роки здійснювали професор З.М. Корінець, старший викладач Л.С. Яременко, викладач Т.М. Гарай. Художні принципи цих відомих музикантів-педагогів сприяли становленню мистецьких традицій та самобутнього виконавського стилю колективу.

На кафедрі теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування під керівництвом академіка А.Т. Авдієвського упродовж багатьох років розгорталася надзвичайно плідна творча діяльність відомих представників науково-педагогічної та мистецької еліти. Серед блискучої плеяди хорових диригентів вирізняється яскрава постать заслуженого діяча мистецтв України, доцента Семена Дорогого.

Виконавська естетика та музично-педагогічні погляди цього видатного майстра віддзеркалюють традиції одеської хорової школи. Диригентський талант С.В. Дорогого розкрився надзвичайно яскраво в Державній чоловічій капелі імені Л.М. Ревуцького. Цей унікальний

художній колектив, створений С.В. Дорогим відзначався неповторним виконавським стилем, в якому домінували довершена інтерпретація хорової музики різних стилів і жанрів, надзвичайна краса і багатство тембрів голосів, широка динамічна палітра звучання, а понад усе глибокий психологізм у втіленні художніх концепцій музичних творів.

Непересічна особистість видатного диригента, його глибокі і різнобічні знання в галузі музичного мистецтва розкривалися з усією повнотою впродовж його багатолітньої праці в царині музичної освіти. На кафедрі теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування під керівництвом академіка А.Т. Авдієвського було розроблено і впроваджено в освітній простір педагогічного університету низку культурно-мистецьких проектів, спрямованих на розширення духовних обріїв студентської молоді. Ці проекти реалізовувалися в річичі втілення доктрини ректора університету академіка В.П. Андрущенка щодо створення умов для саморозвитку особистості студентів.

Різноманітні аспекти цієї концепції окреслені академіком В.П. Андрущенком у його книзі «Наш університет», де наголошується, що «Виховання естетичного, здатності молоді та студентів до художньо-мистецького сприйняття й відтворення світу є коли б чи не основним у соціалізації людини як особистості. Університет розглядає цей принцип в якості стратегічного у вихованні студентської молоді» [2, с. 135].

Однією із найцінніших культурницьких традицій українського народу впродовж багатьох століть був широкий розвиток чоловічого гуртового співу. Його розквіт у XVIII столітті в сучасному музикознавстві назвали «Золотою добою» в історії хорового мистецтва. У XX ст. несприятливі суспільні умови та ідеологічні обмеження призвели до втрати багатьох національних мистецьких надбань. Процеси руйнації були особливо відчутними в галузі хорової культури.

Починаючи з кінця 50-х років минулого сторіччя, у колишньому пострадянському просторі спостерігаються ознаки поступового відродження хорової культури, про що засвідчила поява масштабних циклічних композицій для хору Дмитра Шостаковича, Георгія Свиридова, Бориса Лятошинського, Левка Ревуцького; активізація джерелознавчих пошуків вітчизняних учених щодо вивчення та впровадження в науковий та мистецький обіг хорової музики минулих епох; подвижницька творча діяльність видатних диригентів і педагогів з виконання раніше заборонених хорових творів; заснування нових професійних колективів.

Знаковою подією в галузі академічного хорового виконавства було заснування чоловічої хорової капели, художнім керівником якої став один із найвидатніших представників школи К.К. Пігрова С.В. Дорогий. Символічним є те, що саме цим видатним музикантом було вписано нову яскраву сторінку і в історію аматорського хорового руху. В 1981 році в університеті він створив чоловічу хорову капелу, до складу якої увійшли студенти загальнотехнічного факультету. Її попередником був хоровий гурток, який існував з 1976 року під керівництвом доцента Григорія Сагайдака.

Великий організаторський хист і педагогічний талант С.В. Дорогого дозволяли йому охоплювати всі аспекти багатогранної діяльності художнього колективу. До репертуару капели увійшли найкращі зразки національної та світової хорової класики, вокальні твори композиторів XX століття, перлини української пісенної спадщини в музичних редакціях різних авторів. З особливим натхненням чоловіча хорова капела виконувала такі твори як: «Ноченька» з опери А. Рубінштейна «Демон», «Попутная песня» М. Глінки, «Хор половецького дозора» з опери О. Бородіна «Князь Ігор»; українські народні пісні в обробці М. Леонтовича, зокрема, такі як: «За річкою, за Дунаєм», «Гаю, гаю зелен розмаю» та інші.

Маємо підстави зробити загальний висновок про те, що науково обґрунтована академіком Анатолієм Авдієвським система організації мистецького освітнього простору своїми основними рисами відображає багатолітні традиції та сучасний рівень національної диригентської школи; наявність різних стильових напрямів і тенденцій у хоровому виконавстві; вагому

роль церковних інституцій у духовному житті суспільства; інтенсивний розвиток міжнародної співпраці в галузі мистецької освіти.

Педагогічна спадщина академіка Анатолія Авдієвського наповнює художній освітній простір новими рисами і стає невичерпним джерелом збагачення духовного світу студентської молоді. Її наукова парадигма віддзеркалює такі основні положення: українська музична культура вирізняється самобутніми національними особливостями і одночасно існує як складова частина європейської культури; музична культура сучасності постає складною системою; вокально-хорове мистецтво є для України визначальною культурною традицією; особливе місце в системі музичної культури посідає фольклор; зміст і методи музичного виховання обумовлюються культурними і національними традиціями.

Список використаних джерел

1. Авдієвський А.Т., Освітня діяльність мистецької кафедри: від витоків до сучасності: історико-інформаційний довідник / А.Т. Авдієвський, С. С. Горбенко. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 190 с.
2. Андрущенко В.П. Наш університет / В.П. Андрущенко. – К., 2009. – 319 с.
3. Бурбан М.І. Українські хори та диригенти / М.І. Бурбан. – Дрогобич : Посвіт, 2007. – 672 с.
4. Корнійчук В.П. Маестро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки: художньо-документальна повість / Володимир Корнійчук. – К. : Криниця, 2012. – 496 с. : іл., портр. (Серія «Б-ка Шевченківського комітету»).
5. Лашенко А.П. З історії київської хорової школи / А.П. Лашенко. – К. : Муз.Україна, 2007. – 200 с.: іл.
6. Національній музичній академії України ім. П.І. Чайковського 100 років / авт.-упоряд. В. Рожок. – К. : Муз. Україна, 2013. – 512 с.

The article deals with a holistic model of functioning of the choirs in the Institute of Arts of the National Pedagogical M.P. Drahomanov University. This model was developed and implemented into the educational process by academician Anatolii Avdiievskyi. The author of the article has revealed the methodological framework of the reorganization of choirs, which was carried out by the head of the Department of theory and methodology of musical education, choral singing and conducting. The content of the work of four newly established choirs has been researched in the article. The author has identified further educational trends in the work of the Department's teaching staff, which had contributed to the establishment of two more choirs: on the specialty «Music and the regent of the church choir» and the choir of foreign students.

The author has researched the major milestones of creative activities of such art groups as mixed choir and two female choirs, folk song ensemble «Chervona Kalyna», choir of spiritual hymns and choir of foreign students. The author has emphasized a high performing culture of the choirs, perfect interpretation of music works, a unique way of singing, characterized by a deep and dramatic intensity, deep conceptuality of a number of prepared concert programs. The peculiarities of musical and performing stylistics of the choirs, their educational mission in the context of the formation of artistic vision and students' leading professional competence have been also analyzed.

It is concluded that the main features of such system of organization of creative educational space reflect the perennial traditions and modern stage of development of national school of conducting; the availability of different styles and trends in choral performance; the significant role of Church institutions in the spiritual life of the society; the intensive development of international cooperation in the field of artistic education.

Key words: *academic choir, national musical culture and education, musical stylistics, performing culture, artistic competence.*